DISSERTATIO MEDICA SOLENNIS

EXHIBENS

THEORIAM ABORTVS ET PARTVS PRAECOCIS

QVAM

ADSPIRANTE DIVINI NVMINIS GRATIA

AVSPICIIS SERENISSIMORVM SAXONIAE DVCVM

SALANAE NOSTRAE NVTRITORVM

MVNIFICENTISSIMORVM

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO

SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO

DOMINO

GVILIELMO HENRICO

DVCE SAXONIAE IVLIACI CLIVIAE MONTIVM

ANGARIAE AC WESTPHALIAE ET RELIQVA

EX DECRETO ILLVSTRIS FACVLTATIS MEDICAE

PRO LOCO

IN EADEM MORE

MAIORVM RITE IMPETRANDO

PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI

PROPONET

SIMON PAVLVS HILSCHER

MED. DOCT. ET PROF. PVBL. ORD.

AD DIEM IANVAR. MDCCXXVII.

IENAE, STANNO MVLLERIANO.

DE

THEORIA

ABORTVS ET PARTVS PRAECOCIS.

---

§. I.

Ne B. L. in limine dissertationis meæ ambiguus hæreat, quid per abortum & partum præcocem proprie significatum velim: statim exponere integrum erit, me per priorem, receptissimo loquendi vsu, sensuque stricto, intelligere *foetus admodum immaturi, a primo nempe usque ad septimum gestationis mensem ex vtero exclusionem præternaturalem, ab hujus, & sæpe musculorum abdominis, contractione adæquata, viscerumque ejus compressione dependentem.* Partus vero præcox innuit enixum foetus propius paulo ad maturitatem accedentis, adeoque vel septimestris,

vel octimeſtris, vel nondum perfecte nonimeſtris, ab eadem cauſa productum. Vernacula noſtra actus prior das Unrichtig- oder Ubelgehen der Weiber; poſterior vero das frühzeitige Gebähren appellari ſolet.

§. II.

Procul autem dubio abortus vocabulum originem ducit a voce aboriri. Ut itaque abortus fruſtra vel per errorem ortus dictus videatur. Priſcis enim Latinis aboriri nihil aliud erat, quam intermori, occidere, contrarium videlicet τῷ oriri.

§. III.

Hippocrates aliique Græcanico ore loquentes rerum medicarum ſcriptores abortum vernacula ſua φθορὰν, ἀποφθορὰν, διαφθορὰν, ἐκβολὴν, ἀμβλωσιν, ἐξάμβλωσιν, atque ἐκτρωσμὸν appellavere, licet cum quadam latitudine.

§. IV.

Minime vero abortus vox unam eandemque rem in foro medico denotat, ſed varias admittit ſignificationes. Modo enim ipſum actum intempeſtiui partus declarat, adeoque ad matrem potiſſimum refertur. Modo vero innuit ipſum objectum partus immaturi, foetum nempe minus magisue integrum, qui infelici ſidere excludi ſolet, &

cor-

corpus quasi delicti, si ita ad normam ICtorum loqui liceat, in hoc negotio constituit. Semper vero abortus vox relationem quandam infert: nullus enim immaturus foetus ex utero matris, sine hujus actione, ejici potest, neque in foemina actio, abortus nomine digna, institui valet, citra foetus immaturi praesentiam.

§. V.

Antequam ulterius progrediar, hoc loco prolixius paulo exponendum est, quod vox abortus ab aliis autoribus sensu latiori, ab aliis strictiori sumatur. Priori scilicet ratione intellecta eadem omnem foetus, ante finem noni a conceptione mensis, ejectionem, significat, adeoque partum praecocem sub se comprehendit: sicut ex antiquis apud *Hippocratem*, *Avicennam*, & *Trotulam*: (ipsa loca specialius allegante *Zacchia in Qv. medico-legalibus lib. I. Tit. 2. qv. 10. n. 12. 13. 14.*) e recentioribus vero apud clarissimos viros: *Sennertum*, *Brunonem*, *Bohnium*, *Riuinum*, aliosque, legere datur. Strictiori vero significatu innuit saltem exclusionem foetus ante septimum mensem contingentem, ceu cui, propter corporis sui ac vitae imbecillitatem, licet etiam non nihil viuus excludatur, breui iterum pereundum

 est;

eſt; & ideo, ut ſupra iam propoſui, mulieres noſtræ, verum abortum expreſſuræ, & non ſolum ad infelicitatem foetus, ſed plerumque ſimul matris ſanitati ac vitae iminens periculum reſpicientes dicunt: **Es iſt dieſer Frau übel gegangen.** Stricto igitur hoc ſenſu abortus partum præcocem excludit. Omnes enim ſeptimo, octauo & ante penitus completum nonum menſem utero egreſſi, præcoci partu editi dicuntur. Atque huc usque expoſita arcta huius vocis ſignificatio admodum multis, non ſolum medicis, ſed & iuris interpretibus familiaris eſt. Plerique enim horum foeminam abortum feciſſe perhibent, quæ ante menſem ſeptimum peperit. Ideo Iurisprudentiæ pariter ac medicinæ peritus *Zacchias l.c.n. 19. & 20.* inquit: Non obſtaret, quod quis in ſexto menſe naſceretur, & per aliquot horas, aut etiam dies, viveret, ut fieri poſſe non eſt ita impoſſibile, quin aliquando non contingat, cum alias vivere poſſe dicatur foetus, qui per momentum vixerit: tamen quia hic partus, habet cum vita talem repugnantiam, ut vivere nullo modo poſſit, niſi ex miraculo, idcirco abortivus dici debet, neque teſtamentum, neque donationem rumpere, neque aliud quicqam illi prodeſſe, quod vero ac naturali partui prodeſſe ſolet: Sic & mulieri, talem foetum

pari-

parienti, nihil quicquam prodesse debet, ita, vt ex ea causa, parientium privilegiis gaudere debeat, nisi iis, quæ corporis valetudinem respiciunt.

§. VI.

Equidem non ignoro, quod quidam celeberrimi hujus ætatis ICti, imo & Medici quidam, partum quintimestrem & sextimestrem, si vivus & organis integris instructus prodeat, non pro abortu, sed pro vero atque legitimo iudicent partu, eique iura omnia ac privilegia competere contendant, sicut hanc opinionem foventium iurisconsultorum non minus, quam medicorum, catalogum recensuit *excellentissimus meus Collega D.D. Teichmeyerus in institutionibus medicinæ legalis cap. IX. quæst. VIII.* Quid de partu ante mensem septimum sit statuendum. Verum enim vero, salua horum virorum auctoritate, omnes foetus ante septimum mensem natos, sensu medico, pro abortibus habendos esse censeo. Nunquam enim, hoc tempore, tanto viscerum artuumque robore ac perfectione conspicuus excludetur foetus, qui in aëre nostro durare, & crassiori nutrimento corporis sui incrementum prosequi, multo minus absoluere possit, quin potius brevi spiritum iterum dimittere cogatur. Saepiuscule vero contingere

 reor,

reor, quod foetus vitales & robustiores paulo exclusi, vel propter causas morales & civiles, vel ex errore calculi, circa impraegnationem commissi, immaturiores iudicentur, licet tales minime sint. Mea quippe sententia de foetuum termino vitalitatis, & frequentiori eorum vitæ constantia eo vergit, quod admodum raro ante initium, imo medium, mensis noni, utero exclusi sint superstites, experientia teste. Vix enim concipi potest, qua ratione foetus, qui ad tam notabile temporis spatium dulci matris nutrimento ac fotu blandissimo adhuc opus habuissent, eodem sine vitæ dispendio, vel notabilibus tamen ejus ærumnis, tam intempestive carere possent. Ideoque etiam artis nostræ *senex Hippocrates lib. de partu septimestri*, paucissimos e septrimestribus superstites iudicavit, octimestres vero plane non, *libro de partu octimestri.* Circa hoc tamen Hippocratis assertum monendum est, quod, licet ex vtroque mense natis admodum pauci vitam paulo diutius trahant, comparate tamen octimestres magis vitales existant, quam septimestres, experientia id non solum confirmante, sed & ratione suffragante. Quoniam tamen, per huc usque exposita, quidam, pauci licet, e foetibus septimo & octauo mense, atque ante medium noni natis, superstites sunt, & distinctio inter

ter abortum & partum præcocem, tam ex uſu loquendi, quam recepta iuris conſultorum ſententia, apud non paucos medicos quoque invaluit: Ideo eandem reſpuere nolui. Fateor tamen, quod ſenſu vere medico-practico omnis foetus, ante completum noni menſis finem excluſus, quodam modo pro abortu ſit habendus, cum non legitimo, & a natura huic negotio deſtinato, tempore, natus ſit. Eo enim medici Practici cura collineare debet, ut foetus non prius in lucem edatur, donec penitus exactis nouem menſibus plenariam maturitatem fuerit conſecutus. Quam maxime itaque hoc de negotio arridet mihi conſilium *B. Celeberrimi Rivini in Diſſert. de abortu pag. mihi 613.* quo diſtinguere iubet inter forum ICtorum & medicorum. Sit ita, ſcribit, partum ſeptimeſtrem dici legitimum, intuitu hæreditatis, aliusue iuris competentis; nondum tamen ſequitur, ergo & legitimus eſt ſtylo medico, id eſt, legitimo natus tempore.

§. VII.

Sed miſſis, quæ ad abortus vocis homonymiam explicandam faciunt, conuerto me ad definitionis realis expoſitionem. *Generis* vero loco in eadem poſui excluſionem, ſive excretionem ex utero præter

natu-

naturalem; adeoque certo ſenſu tam ad ſymptomata actionis læſæ; & quidem depravatæ, reſpectu potiſſimum matris gravidæ; quam ad ſymptomata retinendorum referri poteſt. Excluſio eſt ex utero ſenſibus teſtibus: in hoc enim hactenus foetus hoſpitatus eſt; & quoad hoc cum partu naturali conuenit. Præternaturalis vero dicenda; quia non fit tempore a natura excluſioni naturali præfixo, adeoque ratione hujus circumſtantiæ potiſſimum hæc actio eſt depravata, quæ talis dicitur, ita vna cum aliis medicinæ antiſtitibus docente B. *Illuſtri G. VV. VVedelio in pathologia dogmatica pag. 447.* quando non fit eo modo, ſtricte ſeu proprie ſumpto, uti debebat, ſed ex. g. *μοχθηρῶς*, male, vitioſe, corrupte, ita, vt lædat, & afficiat ſimul corpus: id quod ſane de abortu & partu præcoci dici poteſt, ceu in quo non ſolum ſanitas matris periclitatur & læditur, ſed quam maxime quoque ipſius foetus, magis minusue immaturi. Porro etiam depravata appellari poteſt hæc actio: quia fit *ἀπρέπως*, indecenter. Iuxta ordinem enim & decorum naturæ, ſi ita loqui liceat, decet, foetum maturum excerni, exacte completis novem menſibus, id quod vero hoc loco minus fit. Et licet foetus in abortu & partu praecoci modum utero exeundi naturalem obſervet, quatenus capite facie-

que

exeundi naturalem observet, quatenus capite facieque prona exitum sæpe sortitur, & aliquando non æque notabiles eo matri creat molestias: attamen hæc exclusio, ratione temporis intempestivi, præternaturalis est, talisque dicenda. Potest vero abortus & partus præcox, respectu ipsius fœtus immaturi, per dicta, accenseri quoque symptomatibus retentorum, quæ dicuntur quando retinenda, præter naturam, hoc est, vel quantitate, vel qualitate, vel loco, vel tempore inconveniente excernuntur. Cumque excreta & retenta quoad speciem sint vel solida, vel fluida, vel utilia, vel inutilia, eleganter adserente supra laudato *B. WVedelio, l.c.* sane non video, quo minus abortus & partus præcox, seu fœtus immaturus, possit dici corpus naturale solidum & utile retinendum, quod intempestive h. l. excernitur, adeoque dictorum symptomatum classem auget.

§. VIII.

Differentia specifica, per quam abortus & partus præcox a vero partu, nec non mola, uteri sarcomate, vel portione placentæ uterinæ relicta differt, desumta est in definitione *ab objecto*, fœtu scilicet, magis minusve immaturo. Veri enim

partus objectum est fœtus plane maturus; mola vero, quæ est massa inanimata, informis ac varia, sine ossibus ac visceribus, loco fœtus, in uteri cavitate enata; adeoque nullo modo formam corporis humani referens, & per consequens fœtus nomine indigna, proprie loquendo, non paritur, sed ejicitur vel excernitur, tanquam corpus præternaturale, & absolute inutile; id quod etiam valet de reliquis. Maxima vero cautela opus est, in accurate dignoscendo abortu admodum immaturo a mola. Sæpiuscule enim mola & fœtus simul in utero hærent, simulque etiam excernuntur; ut ita tunc temporis non solum abortus contingat, sed etiam simul molæ excretio. Sæpe etiam parvulus fœtus sanguini congrumato inclusus ejicitur, ut ideo obstetrices aliæque fœmellæ putent, nullum contigisse abortum. Sed, postquam talis massa in tepidam injicitur, sanguisque congrumatus solvitur, corpusculum fœtus cum secundina admodum parva, & funiculo umbilicali, non raro in conspectum manifesto prodit; sicut mihi, in juncta tali inquisitione adstantibus mulierculis, aliquoties observare licuit. Potest etiam mola vesicularis dicta, quæ nihil aliud est, quam globus membranaceus, aquoso humore repletus, citra

tamen

tamen fœtum contentum; quique non raro, plus minus vehementibus conatibus, e matricibus fœminarum excerni solet; facile cum abortu confundi: cum a non satis harum rerum gnaris fœtum includere judicetur. Vice versa vero satis frequenter tales vesicæ membranaceæ re vera minimos continent fœtus, sicut istarum consideratio solicita detegit. Et tunc non molæ, sed abortus sunt. Sic *Ill. Bergerus physiol. medic. lib. 2. cap. 2. & 3. p. 468. & 475. testatur* se asservare vesiculam ovi columbini magnitudine, crystalloque lymphæ plenam, cum subnatante embryone, formicam majorem vel blattam æquante; & alium, ratione magnitudinis apem exprimentem, in ovo, magnitudine ovi gallinacei, lymphæ crystallinæ non minus innatantem. Quis igitur ejusmodi tenerrimos embryones intempestive ejectos non habebit pro abortibus? Unicum igitur *κρινόμενον* veri abortus est præsentia fœtus admodum immaturi, ita tamen, ut corpusculi ipsius partes possint dignosci. Admodum tempestive autem a vera conceptione, corpuscula fœtuum intempestive ejectorum clare observare licet. *Clarissimus enim Mangetus Theatri Anatom. lib. 2. part. 2. cap. 3. tab. 79. fig. 3. & 4.* mentionem facit foetuum 25. item 40. diebus concepto-

 rum,

rum, in quibus ex obſervatione Bidloo omnia membra exacte dignoſcere integrum fuit. Nihil vero circa fœtum immaturum, tanquam objectum abortus & partus præcocis, refert, ſive idem vivus, ſive mortuus, excludatur. Reſpicitur enim hoc loco unice ad immaturitatem.

§. IX.

Subjectum ut quod actus pariendi intempeſtiui in genere conſtituunt fœminæ juſtæ ætatis, ad concipiendum, & non raro plenarie nutriendum, geſtandumque fœtum *utero*, *ceu ſubjecto ut quo*, aptæ, & quæ re vera concepere. Divina enim providentia in hunc finem ſexui ſequiori non ſolum peculiaria organa genitalia inſevit, ſed etiam tali viſcerum, chylum ſanguinemque elaborantium, præſtantia, inſtruxit, ut eadem non ſolum pro individui, ſed embryonis quoque, paruique nati pueri nutritione, in gravidis & lactantibus, ſufficientem humorum vitalium quantitatem præparare ſoleant. Ex his vero præ aliis ſæpius fere abortus partusque præcoces ſuſtinere ſolent plethoricæ, &, extra conceptionem, largiorem menſium fluxum, vel heteroclitum, patientes; genus nervoſum & membranoſum debile habentes; importunioribus

ani-

animi affectibus facile obnoxiæ; scorbuticæ, atque de cachexia magis minusve participantes; fluxus alvi diuturnos, dolores nephriticos, torminaque colica facile, vel frequentius, sustinentes, & quam maxime fluore albo conspurcatæ. Sed de his latius, & clarius, differendi occasio mihi enascetur, sub expositione causarum mediatarum.

§. X.

Appellavi in §. antecedente *abortus & partus præcocis subjectum ut quo uterum*: corpus nempe istud pyriforme depressum, atque cavum, substantiæ musculosæ, vasculosæ ac membranosæ, in pelvi, intra vesicam urinariam, & intestinum rectum, situm, per quatuor ligamenta ossibus ilii & pubis adalligatum; atque eum in finem a divino architecto ibidem positum, ut ovulum fœcundatum excipiat, foueat, atque tamdiu nutriat, donec in eodem delitescens futuri fœtus germen in perfectum & maturum fœtum, aeris & nutrimenti externi capacem, fuerit evolutum & transmutatum: quibus omnibus factis, in statu secundum naturam, a fœtus maturi potissimum mole, non raro vero & simul concurrente motu, nisuque, irritatum hoc novi hominis hospitium, concurrentibus

 volun-

voluntariis matris conatibus, a fundo verſus cervicem conſtringitur, adeoque hucusque gratus hoſpes per orificium internum apertum, & connexam vaginam, exprimitur. Atque idem hoc ſubjectum eadem fere ratione agit, circa abortum & partum præcocem, hac tamen cum differentia, quod 1) finem a natura ſibi præfixum hoc loco non obtineat, ſed undecunque intempeſtive irritatum, fœtum, antequam neceſſariam maturitatem fuerit conſecutus, expellat, ac dimittat: 2) in abortus valde parvi & immaturi expulſione, dolores ac ſpaſmi uteri utplurimum leviores, obſcuriores, imo ſegniores obſerventur, quam in partu præcoci, vel plane maturo: cum ſcilicet non tam valida conſtrictione uteri fundi ac corporis, orificiique interni apertura majori opus ſit, ad fœtum parvulum exprimendum, ac dimittendum. Habet ſe igitur uterus, ceu ſubjectum ut quo, tam active, ratione ſcilicet conſtrictionis expoſitæ, quam paſſive, ratione dimiſſionis ſui alumni, per hians orificium.

§. XI.

Dum vero hucusque naturam *ſubjecti ut quo abortionis* expoſui, ſimul innotuit, *cauſam ejusdem & partus præcocis proximam atque primariam eſ-*

ſe

se uteri contractionem adæquatam. Hujus enim orificium aperiri sua sponte nequit, nisi fundum ejusdem contrahatur, & orificii, cervicisque, constrictio, a contractione fundi, corporisque uterini, superetur; sicque fœtus exprimatur & dimittatur. Nam & valde immaturus ac admodum parvus fœtus expressione opus habet; sicut satis, de contractione hac uteri in abortu, dolores spastici conjuncti, e regione lumbari, vel etiam lumborum basi versus anum pubemque; nec non a regione umbilici, atque hypogastrica, uersus eandem pubis regionem contendentes testantur. Constrictio vero hæc utplurimum validior & magis dolorifica esse solet, quo fœtus est maturior & grandior, eo obscurior vero & languidior, per dicta, si immaturior. Minime tamen assertum hoc universale, & tanquam constantis obseruationis pronuntio. Aliquando enim, in solutione & expulsione fœtuum minimorum quoque, dolores exquisitissimi, maxime circa basin lumborum, & in regione pubis, cum hæmorrhagia admodum copiosa, observantur: sicut me hujus phænomeni testem αὐτόπτην crebriorem pronunciare possum. Adæquata vero seu sufficiens uteri constrictio requiritur ad abortus partusque præcocis expulsionem.

Talis

Talis enim ſi non ſit, etiam excretio fœtus immaturi non contingit.

§. XII.

Licet vero abortus & partus præcocis cauſa proxima & primaria uteri conſtrictio ſit recte a me allegata: nihilo minus tamen, tanquam concauſa, ſæpius concurrit conſtrictio muſculorum abdominis, & viſcerum hujus verſus uterum compreſſio; ſive ab irritatione aliquali ſpaſtica totius ſyſtematis muſculoſi & nervoſi, ad fœtus expulſionem, etiam præter matris voluntatem, contendentis; ſive a niſu voluntario ipſius matris producta, quæ de impoſſibilitate, ad legitimum usque partus tempus, ſervandi fœtus, certior reddita, ad ſuæ ſanitatis, vitæve, propriæ tutelam, ſpiritum cohibendo, & abdomen contrahendo; adeoque viſcera abdominis verſus uterum urgendo, alumni ſui exitum, intempeſtivum licet, promovet.

§. XIII.

Cauſa contractionis uteri, adeoque *abortus & partus præcocis mediata proximior eſt ejusdem irritatio*: fibræ enim ſeſe non contrahunt, niſi irritatæ vel ſtimulatæ. Facile vero uterus irritatur,

cum

cum tam propter tunicam extimam nervosam, & intimam nerveo - tendinosam, quam intextas fibras nerveas, a pari vago & nervis ossis sacri originem trahentes, notabiliter sensilis sit; & non solum per horum nervorum ramulos, sed etiam vasa, ligamenta, ac membranas, cum multis abdominis partibus cohæreat, atque communicet; adeoque facile per consensum irritari, & affici queat.

§. XIV.

Lustrandæ igitur a me nunc veniunt causæ abortus & partus præcocis *mediatæ remotiores*, quæ nempe mediatam proximiorem solent generare, seu ad ipsius productionem, magis minusve, conferre. Triplicis vero ordinis in scholis medicis eædem vulgo statuuntur, nempe vel *naturales*, vel *non naturales*, vel *præternaturales*, quas omnes nunc breviter evolvam: initium ducendo a præternaturalibus, ceu proximius ut plurimum concurrentibus.

§. XV.

Inter has primo loco mihi ponenda videtur *plethora*, seu major sanguinis quantitas, quam quæ ad commodum vitæ usum in subjecto requiritur. A

ſanguinis enim mole nimia moleſte tenſa uteri, ejusque vaginæ, vaſa, facile reſerantur, atque in matricis cavitate hærentis placentæ cum fœtu connexio, vel ſenſim, vel cum impetu, non raro ſolvitur, ſicque *hæmorrhagia uteri* concitatur, quam vel lentis, vel celerioribus magis, ſucceſſibus, ejusdem conſtrictio, fœtusque ejectio intempeſtiva ſequitur, niſi in tempore ferri ſoleat, vel poſſit, auxilium commodum. Atque hæc a plethora gravidis ad abortiendum inhærens diſpoſitio facile ad actum deducitur importunioribus earum, tum animi, tum corporis, commotionibus, multo magis abdominis rudioribus contuſionibus, vel lapſibus in idem; diætæ vinoſæ, aromaticæ & lautæ uſu, vel potius abuſu; veneris item delectatione frequentiori, ac intenſiori. Contingit vero abortio a plethora, ut plurimum ſecundo, tertio quartove graviditatis menſe, iſto tempore, quo olim fœmina non utero gerens menſtruam excretionem eſt experta: repetuntque lubentiſſime abortus, plethoram pro cauſa agnoſcentes, in fœminis iterum gravidis factis eodem tempore: idque eo certius fere, quo propius primus abortus ad tempus, menſtruæ evacuationi, eique copioſiori, dicatum, ſe applicuit, ſicut id *Illuſtris Stahlius* accurate obſervavit.

vit. Hoc autem monere necessarium duco, quod aliquando fœminæ plethoricæ gravidatæ experiantur primis menstruis periodis modicam & placidam mensium excretionem, citra fœtus noxam; pro nimia sanguinis copia imminuenda, donec fœtus grandior factus majorem alimenti materni copiam in sui nutritionem convertere possit. Debet vero periodica hæc & salutaris mensium evacuatio in gravidis plethoricis probe distingui ab erratica, copiosiori & præternaturali. Ista vero cognoscitur 1) e termino catameniorum solenni; 2) quantitate cruoris minori, ejusdemque effluxu admodum pacato & lento, talique permanente; 3) absentia dolorum, similium doloribus partus; 4) orificio uteri clauso deprehendendo per contrectationem, fiente licet hac sanguinis excretione: unde patet, laticem hunc e vagina, non vero ex ipso utero, tunc temporis, stillare. Minime igitur pro universaliter vero habendus est *Hippocratis Sect. V. aphoris. 60.* Si mulier gravida sit menstrualis, non potest sanus esse fœtus. Confer. pluribus *B. Bohnii Diss. de abortu salubri.*

§. XVI.

Ex ante dictis vero facile fluit, & alias cognitu

gnitu facile est, quod tam ex utero, ejusdemque vagina, quam etiam alibi locorum contingentes, largiores, & graviores, hæmorrhagiæ, fœtui debitum nutrimentum subtrahentes, ipsum debilitando, vel plane enecando, tristium sæpe abortuum, atque partuum præcocium, causæ existant. Quatenus enim in fœtus mortuos nullum, a matre deciduum, nutrimentum deferri potest: debiles vero parum ejusdem in sui corporis conservationem adsumunt; nihilo minus tamen perennis affluxus sanguinis in laxata matricis vasa, spongiosamque ejusdem substantiam, contingit: aliter evenire non potest, quin graviter, licet ab initio paulatim sæpe, aperiantur irritata uteri vasa, ac tubuli, sanguinemque plorent: quare hujus parietes hoc pacto sese constringentes hospitem suum, hactenus sibi gratissimum, nunc vero onerosum redditum, exprimunt atque expellunt.

§. XVII.

Et ideo clarissime nunc patet, quod *fœtus, tam mortuus, quam valde debilis*, intempestivam sui ejectionem admodum frequenter, dicta ratione, efficiat; iste vero pondere simul inerti, & quandoque exhalatione fœtida, atque acri, conjuncta.

Ex

Ex hoc vero amplius infertur, quod omnia ea, e caussis præternaturalibus, ad abortum producendum conferant, quæ in fœtu, vel enecando, vel valde debilitando, non otiosa sunt. Ad horum vero catalogum præter dictas jam caussas maxime referre æquum est, omnes morbos grauiores, quibuscum gravidæ conflictari tenentur, ceu a quibus harum spiritus atque humores vitales, tam in temperie, quam motu, graviter vitiantur, aut imminuuntur; & per consequens fœtus vires prosternuntur; vel ipse etiam in matris corpore vivo, in quo vitam acceperat, extinguitur. Præ reliquis affectibus hunc censum subeunt *febres malignæ, & acutæ aliæ; in specie variolæ; dysenteria, motus convulsivi, & epilepsia exquisita, fluor albus, cachexia, scorbutus gravior, fluxus alvi diuturni, vomitus tales, simulque vehementes, aliique.*

§. XVIII.

Quidam vero e dictis morbis, nec non multi alii, aliæque res præternaturales, grossiori quasi stimulo, tam immediato, quam mediato, uteri fibras grauius irritando, eundem ad contractionem intempestivam, sufficientem tamen exprimendo fœtui, solicitant. Sic idem non raro præstant *scorbutus, fluor albus* &

cachexia, ob acrimoniam humorum, in iisdem ſæpe notabiliter præſentem. *Vomitus* vero, *tusſis, ſternutationesque vehementes, caſus ab alto, contuſiones ac percusſiones abdominis atque lumborum*, partim uterum concutiendo; partim viſcera abdominis verſus eundem urgendo, hoc animal in animali ſat graviter irrritant. Non minus *calculus renum atque veſicæ paroxyſmans, omnis colica, alvus obſtructa* & *varia inteſtinorum tormina*, *nec non vomitoria ac purgantia vehementia*, e praxi ſelecta proſcripta, atq; *venena corroſiva*, partim propter connexionem partium affectarum cum utero immediatam, partim propter earum communicationem per nervos ac membranas cum eodem, non raro adeo notabilem irritationem in ipſum derivant, ut fortius ſeſe contrahendo fœtum intempeſtive ejiciat. Quorſum ante omnia quoque *mola* referenda eſt; tam ſimplex, quam multiplex, ſimul cum embryone in utero hærens, ceu quæ, ſi major & pondere gravior ſit, matricem facile irritat ad ſui conſtrictionem, & orificii interni relaxationem. Non raro etiam heteroclitarum ſanguinis profuſionum ex utero molæ conjunctæ cauſæ eſſe, & ſic tam fœtui nutrimentum, quam ejus incremento ſpacium ſufficiens demendo; abortum & partum præcocem

effice-

efficere ſolent. Sic teſtatur *Bartholinus Cent. III. Hiſtor. anatom. I.* quod mola in fœmina Hafnienſi primæ notæ atque formæ, febre continua, mox vero in tertianam intermittentem degenerante, correpta, abortui poſt tertium menſem anſam dederit. Quod vero de mola jam dixi, valet etiam de portione placentæ in utero relicta; item ſarcomate. In genere quippe ſpectat huc *mala uteri conſtitutio* e. g. Si idem ſit nimis anguſtus, aut ſcirrhoſus quodammodo, vel exulceratus. Talis enim uterus minus commode, & ſufficienter, pro continendo fœtu, expandi poteſt, quin ab extenſione, cum notabili dolore, irritetur; adeoque ſe intempeſtive contrahat, fœtumque expellat.

§. XIX.

Porro etiam eatenus conſiderari merentur cauſæ præternaturales non paucæ, quatenus utero facile, tam quoad corpus ſuum, quam orificium internum, laxitatem nimiam inferendo, eum ita diſponunt, ut, ad leviorem etiam ſui contractionem, connexio placentæ uterinæ cum utero ſolvatur, ejus orificium intempeſtive recludatur, adeoque fœtus dimittatur. Hujus commatis ſunt *fluor albus, uteri hæmorrhagiæ frequentiores, & copioſæ, abortusque ſæpius prægreſſus.* Per hos enim

enim affectus, & in specie per postremum, mirum quantum uteri tonus debilitari solet, idque eo magis, si fœtus paulo grandior fuerit; ut ideo, nova succedente graviditate, vel lenissimus stimulus uterum ad irritationem intempestivam, fœtusque ejectionem, solicitare valeat, nisi idem in tempore extinguatur. Atque hoc meum assertum attentæ observationi medicæ apprime consentaneum est.

§. XX.

Parum vero refert, sive ab huc usque expositis causis abortus & partus præcocis præternaturalibus mediatis, primum irritetur vel fœtus vel uterus: sufficit, quod prompte stimulus ab hoc in fœtum, & ex hoc in uterum, propter arctam connexionem & communicationem utriusque, possit derivari, & sic uteri contractio, utraque ratione, effici.

§. XXI.

Post expositas causas mediatas præternaturales, considerare nunc lubet vulgo dictas *naturales*, quæ possunt dici certæ habitudines in subjectis, respectu quarum eadem ad hunc vel istum morbum, magis minusve, sunt disposita. Referuntur vero

huc

huc communiſſime *temperamenta*, *habitus corporis*, *ætas*, *diſpoſitio hæreditaria*, *atque ſexus*.

§. XXII.

De ſexu verba facere velle a ſcopo meo plane alienum eſſet: cum per ſe pateat, quod fœminæ juſtæ ætatis ſicut ad concipiendum fœtum unice ſint aptæ: ita etiam eædem ſolæ poſſint eſſe obnoxiæ abortui, ac partui præcoci. Ideoque primo loco temperamentorum mihi eſt injicienda mentio. Licet vero utique confitendum mihi ſit, quod cujuſcunque temperamenti fœminæ non ſolum concipere, & fœtum, usque ad legitimum partus tempus, nutrire poſſint; ſed etiam, experientia teſte, id toto die præſtare ſoleant: attamen hoc vel iſtud fœminarum temperamentum, a certis rebus non naturalibus, earumque incongruo uſu, & quam maxime quoque rebus præternaturalibus, ita diſponitur ac vitiatur, ut facilius anſam det partibus intempeſtivis.

§. XXIII.

Sic *fœminæ temperamenti phlegmatici* ob copiam ſeri, laxitatemque pororum, & teneritudinem fibrarum carnoſarum, facile fiunt cachecti-

cæ, vel in fluorem album incidunt; ideoque hac ratione ad abortum, ex hac causa in primis dependentem, præ aliis sunt dispositæ. Ut non longe commemorem, quod solutio placentæ uterinæ, & reclusio orificii uteri interni intempestiva, facilius in iisdem, quam aliis, contingere posse videatur.

§. XXIV.

Temperamento sanguineo præditæ fœminæ, ceu præ aliis laudabili viscerum, chylum sanguinemque in copia conficientium, robore gaudentes, facile plus sanguinis in vasis ac poris concipiunt, quam corporis sui moli salutare est; &, uno verbo, fiunt plethoricæ, nisi probe sibi prospiciant; adeoque ad abortum proclives. Ut taceam, quod non raro immodicis tripudiis, corporisque motionibus, juncta in primis diæta lauta & vinosa, plus justo sanguinem suum oleoloserosum commoveant, & ita gravioribus hæmorrhagiis uteri fiant facile obnoxiæ. Ad hæc enim irritamenta malorum, venerisque usum nimium amplectendum, ab indole sui temperamenti facile stimulantur: nisi probe munita habeant pectora.

§. XXV.

Temperamenti cholerici fœminæ comparate sangui-

ſanguinem calidiorem, acriorem & volatiliorem in vaſis ſuis alunt, maximeque agiles poſſident ſpiritus; & ideo facile in hæmorrhagias, febres continuas, fluxus alvi bilioſos, aliosque affectus, partum intempeſtivum prompte efficientes, per inconvenientem rerum non naturalium uſum, incidunt. Corripiuntur etiam hujus temperamenti fœminæ, leui de cauſa, & frequenter, ab importuniori ira, & cum inſigni ſpirituum commotione conjuncta ambitione.

§. XXVI.

Melancholici temperamenti fœminæ, ceu in quarum vaſis ſanguis comparate craſſior, & acido-terreis particulis refertus rotatur, in primis, ſi idem abundet, & adſit ſtatus plethorico-melancholicus, ad lentas & nimias congeſtiones ſanguinis, tam circa uterum, quam inteſtinum rectum, ſunt diſpoſitæ; ideoque copioſas hujus laticis profuſiones, vel ex utero ejusque vagina, vel per vaſa hæmorrhoidalia, etiam gravidatæ, non raro patiuntur. Anſam quoque dat hujus temperamenti indoles hæmorrhoidibus cæcis, teneſmo hæmorrhoidali, & aliquando uteri ſarcomatibus, vel ſcirrho quoque, ſub uſu rerum non naturalium in-

 cauto,

cauto. Præterea ob ſanguinem minus ſpirituoſum, ſpirituumque paucitatem, metui & terrori graviori fœminas melancholici temperamenti frequentius obnoxias videmus. Hæc vero omnia, partim hucusque tradita, partim adhuc dicenda ratione, illætabiles abortus, partusque præcoces, non raro concitare ſolent.

§. XXVII.

Ratione *habitus corporis ſui* intempeſtivas ſæpe embryonum, fœtuumque ejectiones, experiri coguntur admodum teneræ texturæ fœminæ; junceæ iſtæ atque graciles, & quas, e primo ſtatim aſpectu, genus muſculoſum, membranoſum, ac nervoſum, admodum debile poſſidere judicare poſſumus. Cum enim in his totum corpus nimis quaſi ſubtile ſit: etiam in iisdem, uteri, ejusque ligamentorum, ut plurimum nimiam teneritudinem, arguere par eſt; quæ vero in culpa, quod, licet ejusmodi fœminæ ſatis frequenter concipiant, nihilo minus tamen ſemper fere abortiant, ita, ut talis diſpoſitio corporis admodum tenera ſæpe ſterilis conjugii cauſa exiſtat. Ad leviſſimas enim vel corporis, vel animi, *ἀταξίας*, adeo prompte ſenſilis irritatur uterus, ut alumnos ſuos delicatulos, etiam primis

ſtatim

ſtatim menſibus, excutiat. Et licet aliquando, accuratiſſimo diætæ regimine ab ejusmodi grauidis obſervato, fœtus usque ad ſeptimum, vel octavum menſem, in hoſpitio ſuo retineatur: attamen tunc, corporis ſui pondere ac mole, tenerum uterum ita tendit, ut, tenſionis & irritationis impatiens, ſeſe contrahendo, fœtum expellat; quem etiam minus firmum, & ideo prompte ac ſufficienter recluſum, uteri orificium, absque obſtaculo, dimittit. Circumſpecta vero circa hoc negotium obſervatio dicta noſtra abunde corroborat. Ratione habitus corporis porro admodum obeſæ fœminæ præ aliis aliquando illætabiles abortus, & partus præcoces, incurrere ſolent: quoniam ab inſigni viſcerum infimi ventris mole, ac pondere, uterus facile premitur, atque irritatur, niſi tono gaudeat robuſto. Hic enim ſatis frequenter, in craſſis fœminis, ſui intempeſtivam irritationem, & contractionem impedit; ut ideo easdem quoque maturos fœtus feliciter eniti non infrequenter videas.

§. XXVIII.

Et quoniam, ratione ætatis, maxime habitus corporis, ejusque robur, variare ſolet, e jam dictis facile judicare integrum eſt, quod admodum ju-

venes fœminæ, & quæ e consuetudine cum maribus, jam ann. ætatis 15. 16. 17. concipiunt, ob uteri parvitatem, suique, ac ligamentorum suorum, teneritudinem, abortus, & partus præcoces, facilius sustinere cogantur, variis occasionibus se offerentibus, quam paulo provectioris ætatis fœminæ; ob robur partium genitalium firmum magis, uterique & abdominis capacitatem decentem, causas occasionales abortuum varias felicius aliquando subterfugientes. Contra vero & fœminæ annos aliquot 40. natæ, & quæ sæpius peperere, ad partus immaturos procliviores observantur. Hac enim ætate in fœminis, frequentius matribus factis, vigor spirituum imminui, tonusque uteri debilitatus deprehendi solet.

§. XXIX.

Inter causas naturales denique non penitus reticenda est dispositio hæreditaria in fœminis ad abortus, & partus præcoces. Quemadmodum enim sæpe liberi, quoad corporum suorum staturam, robur, imbecillitatem, ac temperamenta, parentibus similes sunt; & ex hoc capite, vel felices, vel infelices, eorum hæredes fiunt: ita infelici hæreditatis jure, matrum dispositionem ad intempestivos par-

tus

tus in filias quoque aliquando transire experientia edocemur. Tristes enim hi casus quibusdam familiis præ aliis magis familiares sunt.

§. XXX.

Ultimo loco me ad se vocat expositio *causarum non naturalium* vulgo dictarum: Harum enim usus incongruus non solum causas præternaturales, supra recensitas, in corpore generare, sed & dispositiones in eodem jam latentes, sive causas antecedentes, in actum deducere solet: adeoque, hoc respectu, hæ causæ, procatarcticæ, sive occasionales vocari quoque amant. Primo autem loco ex his commemorandus venit *aer*, ceu commune vitæ pabulum & fluidum catholicum, corpora nostra undiqueversum ambiens. Solet vero idem, si vel caliditate, vel frigiditate, vel humiditate, vel siccitate valdopere excedat, corpora gravidarum, tam inspiratione, quam transspiratione, valde alterare ac debilitare, ut inde quoque, in fœminis jam dispositis, fœtus teneri lædantur ac periclitentur. In specie aer valde æstuosus, sanguinem nimis commovendo, facile hæmorrhagiis uteri ansam dat, humidasque ac spirituosas corporis partes dissipando, matrem gravidam atque fœtum debilitat.

Immi-

Immite vero aeris frigus facile affectus ſpaſmodicos abdomini & utero infert, aliaque ratione nocet, ſicut etiam aer æſtuans. Et ideo, in regionibus vehementer calidis & frigidis, mulieres facillime & frequentiſſime abortire ſolent. In primis vero ad frequentiorem abortum ſolent conferre tempora anni inconſtantia, nec ſuam ſeruantia naturam, de quibus *Hippocrates III. aphor. 12.* ſcribit: Si hyems auſtralis & pluvialis fuerit, ver autem ſiccum & aquilonium, mulieres, quibus partus in ver incidit, ex quacunque cauſa externa abortiunt. Siquidem, juxta explicationem elegantem *Galeni*, corpora humida ac mollia reddita, raraque per hyemem, ad internas partes aeris frigiditatem facile admittunt. Unde infantes, qui longo tempore aeris caliditati aſſueuerunt, injuriam ſupervenientis frigoris nequeunt perferre: quare ſubinde calcitrantes, & ſine ordine ſe moventes, vel ſolutionem placentæ cum utero ſolvunt, vel debiles ibidem fiunt, aut plane extinguuntur. Ad aerem vero, tanquam odorabilium effluviorum vehiculum, merito etiam referuntur omnes odores, his vel iſtis grauidis valde adverſi, ceu qui facile ſpiritus gravidarum exagitando vehementius, paſſiones hyſtericas & uteri contractiones, adeoque

que intempestivas fœtuum expulsiones concitare valent. Hæ enim fœminæ nequeunt perferre odorem moschi, zibethi, ambræ; contra vero castorii, asæ fœtidæ, aliorumque graveolentium; quorum tamen odor non paucas lædit, ut in specie candelæ non rite extinctæ.

§. XXXI.

Ex *esculentis* & *potulentis* ad abortus & partus præcoces gravidarum corpora disponunt non adeo infrequenter 1) ea, quæ sanguinem nimis commovendo, vel alia ratione vasa uteri, vaginæque, stimulando, facile menses in iisdem promovent, aut erraticas uteri hæmorrhagias concitant: qualia sunt cibi multis aromatibus, & quam maxime croco, conditi, jus cicerum rubeorum, ac vina generosa. 2) Quæ facile inferunt fluxus alvinos atque tormina: quorsum referenda esculenta fermentescibilia & acria, nec non flatulenta, ut fructus æstivi in majore quantitate assumpti, in primis, si superbibatur cerevisia vel aqua simplex: nec non cerevisia junior, non satis fermentata, per se quoque assumpta. 3) Alvum adstrictam relinquentia, ut castaneæ in majori quantitate absque butyro comestæ; aliaque. 4) Urinam fortiter pellentia, ut in specie succus betulæ. Potest vero & parca

nimis atque restricta victus ratio ad abortum conferre, quod congruo deficiente alimento fœtus infirmetur; id quod in morbis acutis gravidarum sæpius contingere solet.

§. XXXII.

Non minus inconveniens motus & quietis ratio, & quam maxime istius, tristes abortus & partus præcoces toto die provocare solet. Ad motum vero referenda omnis exercitatio immoderata, & violenta, ut elevatio ponderum, & extensio brachiorum in altum; item quæ cursu, saltu, chorea, nec non equo atque curru fit. Cui etiam a quibusdam accensentur casus ab alto, nec non percussio atque contusio abdominis & lumborum; licet hæ motus species præternaturales rectius dicantur. Omnibus vero his motibus uterus non solum immediate, quoad corpus & ligamenta sua, prompte concutitur ac tenditur, adeoque ad sui contractionem intempestivam concitatur: Sed &, propter nimiam sanguinis commotionem, ac placentæ uterinæ ex uterinis tubulis separationem, facile admodum graves oboriuntur hæmorrhagiæ. Nimia vero quies, grauidarum corpora tam ad plethoram, quam cacochymiam disponendo, noxia est.

§. XXXIII.

§. XXXIII.

Et quoniam in somno corpus quietum esse solet, apparet, qua ratione iste, si nimius sit, nocere queat. Vigiliæ vero nimis protractæ, virium resolutionem tam matri quam fœtui inferentes, utrumque subjectum ita vitiant, ut, alia causa concurrente in primis, facillime abortus vel partus præcox contingat.

§. XXXIV.

Quinto loco e rebus non naturalibus considerari merentur *excernenda & retinenda ex & in corpore gravidarum*, ceu quæ, si non legitime fiant, utique ad abortum & partum præcocem multum conferre solent. Sic circa alvum valde adstrictam referandam, per nisum istum admodum validum, quo opus est, aliquando uterus tam graviter irritatur, ut fœtum immaturum expellat. Sin vero alvus nimis liquida sit, talisque per plurium dierum, aut hebdomadum decursum, maneat, facile simul serum laudabile e corpore excernitur, fœtusque ob alimenti inopiam debilitatur. Præcipue vero alvi dejectio, cum torminibus conjuncta, fœtui periculosa est, juxta *Hippocratis Sect. V. aphor. 34.* Mulieri gravidæ, si alvus profusior sit, abortionis periculum imminet. Atque

hoc Hippocratis de alvi fluxu pronunciatum maxime quoque applicari poteſt & debet ad incautam purgationem, quæ medicamentis purgantibus, vel per ſe vehementibus, vel majori doſi exhibitis, concitari ſolet.

§. XXXV.

Ad excernenda e corporibus gravidarum ſpectant etiam urina, & ſerum halituoſum, per transſpirationem inſenſibilem & ſudorem diſpellendum. Quod liquorem obſcœnum attinet, hujus nimia collectio in veſica uterum gravidum irritare poteſt; Sicut etiam ejusdem nimia profuſio, cum inſigni ſtimulo conjuncta, idem præſtare valet. Et ideo *diuretica fortiora* fiunt non raro ἐκβόλια. Urinæ vero non ſufficiens in renibus facta ſecretio ad cachexiam, fluorem album, & hydropem; atque, per conſequens, ad abortum quoque gravidas diſponit. Tranſpirationis denique & ſudoris negotium, vel exceſſu vel defectu peccans, varios morbos graves producit, qui vero, per ſupra dicta, facile abortuum & partuum præcocium cauſæ fiunt. Ex his vero ſimul patet, quod incautus uſus *calidiorum ſudoriferorum*, e. gr. camphoram in larga quantitate recipientium, & ſpirituum urinoſorum, tam ſerum nimis e corpore diſſipando, quam to-

tam

tam Mam Seam exagitando, hoc loco notari quoque mereantur.

§. XXXVI.

Ad retinenda vero in corporibus gravidarum, ante omnia, ſanguis, tanquam liquor catholicus & vitæ theſaurus, referendus eſt. Hunc enim provida natura non ſolum in matris gravidæ, ſed & fœtus alimoniam tam ſtudioſe cuſtodire ſatagit, ut, conceptione facta, ordinarie menſtruæ hujus liquoris profuſiones plane ceſſent. Quando igitur in gravidis, non plethoricis, vel menſtruus fluxus continuat, & quidem ex utero in primis; vel, licet intermiſerit, largius revertitur, facile ſupra expoſita ratione partus immaturus concitatur. Nihil vero refert, ſive hic fluxus vel a cauſis internis præternaturalibus, vel externis, & in ſpecie ab uſu *emmenagogorum fortiorum, aut ſudoriferorum talium*, concitetur; id quod ſatis frequenter fieri ſolet. Atque idem judicium eſto de V. S. extra ſtatum plethoricum, eaque admodum larga, vel tali in pedibus adminiſtrata, aut repetita aliquoties. Per hujus enim incongruum uſum non raro ab imperitis chirurgis fœtus vel ante maturitatis tempus valde debilitantur, vel plane enecantur, ut

ideo abortus & partus præcoces contingant. In gravidis vero plethoricis mox suppressa menstrua evacuatio partibus immaturis ansam dare solet, nisi sanguinis copia onerosa per tempestivam venæ sectionem imminuatur. Huc etiam referendus est fluxus hæmorrhoidalis, qui, si vel nimius, vel valde dolorificus ac molestus sit in gravidis, facile etiam partuum intempestivorum causa fieri solet.

§. XXXVII.

Quam frequenter spem uteri, per immaturos partus, evertant vehementes animi affectus in gravidis, docet experientia, rerum magistra. Tristitia enim & metus insignis, figendo valde motum humorum & spirituum, si continuentur, fœtus mirifice debilitare solent. Reliqui veros affectus, ut ira intensa, gaudium tale, ac maxime terror vehehemens a valde irregularibus humorum & spirituum commotionibus stipantur, quas vel hæmorrhagiæ uteri, vel contractiones ejusdem spasmodicæ, vel motus epileptici, aut lipothymiæ in fœtibus, vel matribus, vel utrisque, facile sequuntur. Ab his vero causis facilis est partus immaturus. Sic ante aliquot annos fœmina hujus loci non infimæ notæ, a molosso in domo sua vehementer perterrita,

ta, mox vehementibus doloribus in basi lumborum & regione pubis, cum hæmorrhagia uteri admodum larga, corripiebatur, excernebatque embryonem, ratione longitudinis ultimum minimi digiti articulum non excedentem, omnes tamen corporis partes accurate exhibentem.

§. XXXVIII.

Delibatis nunc abortus & partus præcocis caussis, tam proximioribus, quam remotioribus, *differentiæ abortionum* potiores breviter recensendæ sunt. Ratione temporis enim alia abortio fit primis, alia mediis, alia ultimis mensibus. Per aliam excernitur fœtus crasso modo vivens, artusque movens; per aliam vero mortuus. Alia concitatur a caussis internis, alia ab externis. Alia est comparate facilis, alia vero valde difficilis & laboriosa. Alia a lenioribus stipatur symptomatibus; alia a gravioribus, ut hæmorrhagia insigni, lipothymiis, cordis palpitatione, &c. Alia fit ad normam partus naturalis, fœtu capite, facieque prona, utero exeunte; vel tamen pedibus: alia vero, ratione modi exeundi fœtus, valde præternaturalis est.

§. XXXIX.

His præmissis, ante omnia, de *signis abortu-*

um

um & partuum præcocium futurorum exponendis solicitus esse debeo, quo dextre medicinam facturus, sciat: an tristes hi affectus sint metuendi; adeoque in tempore eos declinare possit. Si enim abortio vel partus præcox, jam præsens, & in fieri, ut ita loquar, constitutus sit: tunc curæ præservatoriæ nullus datur locus. Commodissime vero signa harum affectionum vel remotiora vel propinquiora statuuntur, quorum ista abortum & partum præcocem facile contingere posse innuunt: hæc vero eundem proxime imminere significant, nisi tempestivum & sufficiens ferri possit auxilium.

§. XL.

Signis autem abortionum & partuum præcocium paulo remotioribus accenseri debent omnes morbi, a quibus facile tristia talia gravidis evenire supra dixi, nec non causæ evidentiores mediatæ huc usque expositæ. Eleganter etiam signa abortuum & partuum præcocium remotiora sive communia, ad præceptum *B. & Illust. VVedelii*, in *commentario in aphorismos Hippocratis ad Sect. V. aph. 37. & 38.* desumi possunt, a gravidarum mammis, colore faciei, & viribus corporis. Hæc talia enim de matribus & fœtibus, vel bene vel male habentibus, egregie testari solent. De mammis *Hip-*

pocra-

pocrates dicit l. c. Mulieri ingravidatæ si mammæ repente extenuentur, abortit. Solidatæ enim & turgidulæ mammæ in gravidis testimonium perhibent de sanitate earum, & per consequens quoque fœtuum. Si igitur flaccescant subito, fœtum debilem ut plurimum notant. Præter mammas vero fœdus faciei color, & vires in gravidis prostratæ, perquam fidi sunt testes, de pravitate succorum & debilitate spirituum in iisdem, adeoque & fœtuum infirmitate. Circa hæc igitur phænomena maxime solicitum esse decet medicum fidelem, quo spes uteri omni modo defendatur.

§. XLI.

Certiora vero & proximiora signa solent esse, quæ circa lumbos, abdomen atque pubem se exerunt. Ad hæc vero referri debent 1.) uteri hæmorrhagia, vel tempore, menstruæ evacuationi dicato, vel alio, eveniens; non brevi cessans, sed increscens; omnisque largior & impetuosa: de cujus vel salutaris, vel minus talis, signis & differentiis, supra sub causis, sufficienter exposui; 2.) dolores vagi crebrius recurrentes in abdomine, & ad sinum pudoris usque deorsum sese extendentes: 3.) gravitas lumborum & coxarum, cum qua concurrit segnities quædam ad motum; 4.)

ſenſus inſolitus ponderis in regione pubis, prementis uteri vaginam: qualis ſaltem circa partus tempus ordinarie adeſſe ſolet, ob uteri aliqualem deſcenſum, fœtusque ſitum immutatum, & declivem: 5.) cum his phænomenis conjunctus involuntarius egerendi ex utero conatus, qui, fœtu majori exiſtente, naturam verorum partus dolorum exprimere ſolet, adeo, ut, ſpe ſervandi fœtus dejecta, ipſæ matres quoque hos naturæ conatus, intempeſtivos licet, ſpiritum cohibendo, juvare teneantur, quo a ſarcina ſua eo citius liberentur. *Vid. & conf. Doctiſſ. Ettmüllerus in Opp. ſuis de abortu.*

§. XLII.

Quod ſi igitur egerendi ex utero conatus non tempeſtive iterum ceſſet, ſed conſtans maneat, brevi abortus vel partus præcox contingit. *Recluditur* quippe ſub his motibus *uteri orificium*, ruptisque membranis *aqua amnii effluit*, ſi fœtus paulo major; ſimulque *plus minus copioſus ſanguis excernitur*, ſi placenta quodammodo ab utero fuerit divulſa: adeoque ſeſe contrahentes uteri parietes infelicem ſuum alumnum brevi cum ſecundinis exprimunt, & abortus vel partus præcox præſens eſt.

§. XLIII.

Operæ vero pretium eſt hoc loco tribus adde

dere verbis signa fœtus immaturi, post medium in primis gestationis tempus, in utero jam mortui: ne hunc excernendum, tanquam fœtum vivum, retinere allaboremus. Eundem vero jam exspirasse arguere possumus, si nullus amplius motus ipsius per aliquot dierum spatium a matre fuerit perceptus; hæc vero genitalia plus solito gravari, regionemque pubis frigidiusculam fieri sentiat, ac reminiscatur, se ex repentina aliqua, vel alia etiam causa subito inhorruisse, tunc talis horror est signum morituri, vel potius morientis fœtus. Ubi ergo talem horrorem brevi post sequitur gravamen genitalium, certum est imminere exclusionem fœtus mortui, inquit laudatus *Ettmüllerus l. c.* Si vero sanguis & aquæ ex utero effluentes simul fœteant, de fœtu jam ante aliquod tempus extincto testari solent.

§. XLIV.

A signis abortus & partus præcocis diagnosticis converto me ad expositionem *necessariæ circa hos affectus prognoseos.* Primo vero loco, ratione hujus, medicus scire debet, quando hi affectus præcaveri possint, & debeant: quando vero minus. Hunc autem eventum determinant signa conjuncta. Quod si enim harum infirmitatum

remota saltem a me dicta signa compareant, aut mitiora e proximioribus, non raro, per tempestivam & possibilem causarum remotionem, felix ab abortu & partu præcoci fit præservatio. Sic sæpe tormina abdominis varia in gravidis feliciter mitigantur, hæmorrhagiæ temperatæ sopiuntur, fœtusque adeo roborantur, ut motum, quem ad tempus intermisere, iterum exerant. Elegans circa partum præcocem præservandum experimentum feci, proxime elapso vere, atque æstate, in fabri murarii uxore, ad cachexiam proclivi. Hæc enim quatuor ex ordine vicibus mense septimo & octavo, vel mortuos, vel mox post partum exspirantes, exclusit fœtus immaturos, licet gravida de corporis sui infirmo statu optimæ famæ medicos consuluerit. Sensit vero post tempus graviditatis medium varios in abdomine dolores, partim tensivos, partim contractitios, modo sursum, scrobiculum cordis versus, modo deorsum, pubem versus, vergentes, quos vero continuato usu mixturæ carminativo nervinæ, simul blande diureticæ, adeo feliciter, a die decimo Aprilis usque ad decimum quintum Julii compescui, ut hac ipsa die, post penitus elapsum gestationis terminum, puerum vivum feliciter eniteretur, qui in hunc usque diem exoptata fruitur sanitate.

§. XLV.

§. XLV.

Si vero graviora & plura e signis abortuum & partuum præcocium proximioribus adsint, eaque non tempestive ad præsidia commoda cessent; tunc nulla spes servandi fœtum est relicta. Imo longe præstat, sub his conditionibus ab irritis tentaminibus medicis, abortum præservandi fine susceptis, plane abstinere. Solent enim sub his vires matris & fœtus dissipari, & sæpe admodum graves ac periculosæ concitari lipothymiæ, cordisque palpitationes. Atque hæc spes abortum vel partum præcocem arcendi plane frustranea est, quando ex hæmorrhagia uteri continuante, vel impetuosa, præsidiis convenientibus non cedente, divulsio placentæ ab utero judicatur. Hoc enim in casu tam per medicamenta blanda stimulantia, cum confortantibus temperatis exhibita, quam pro re nata ipsam manualem & providam extractionem, fœtus immaturi egressus ex utero est promovendus, ne tam mater quam fœtus, si hic adhuc vita gaudeat, in ejus præsentaneum discrimen adducantur: sicut hoc meum assertum *B. Celeb. Bohnius in diss. de abortu salubri*, eximio argumentorum pondere & multiplici experientia confirmatum dedit.

§. XLVI.

Huc usque dicta vero adhuc majori jure valent de abortu & partu præcoci, qui jam in utero vitam deposuisse judicatur. Hujus enim tempestiva expulsio ex utero nullo modo impedienda, sed, juxta artis medicæ potestatem, omni ratione, cum secundina sua provide promovenda est. Alias si talis fœtus diutius in utero hæreat, periculosi affectus in matribus, ut inflammatio matricis cum febri acuta, lipothymiæ, convulsiones atque deliria, facile suboriuntur. Vel, licet forsan unus alterue horum affectuum superetur, nec tunc mater commoriatur; attamen variis infirmitatibus chronicis, ut cachexiæ aut hecticæ, plana sternitur via.

§. XLVII.

§. XLVII.

De periculo vero abortus in genere notandum venit, quod idem fœminis ordinarie majus inferat, quam legitimus & naturalis partus, propter causam nempe abortus præternaturalem concurrentem, & symptomata periculosa varia conjuncta, e dictis facile huc repetenda. Magis etiam periculosa & difficilis solet esse abortio fœtus mortui, quam vivi, istiusque simul majoris; quoniam nempe ob defectum motus & nisus, qui in vivo adest, exclusionem sui promovere nequit, nec tam facile, quam minor, dimitti valet. Quo magis vero fœtus mortuus in utero jam computruit, eo graviora inde metuenda symptomata, per dicta. Tanquam generale denique axioma de periculo circa abortus & partus præcoces considerari meretur: quod quo graviores causæ abortum vel partum præcocem inferentes: quo graviora & plura symptomata conjuncta: & quo fœminæ gravidæ per se debiliores sint, eo etiam periculosior sit ipsa abortio, vel enixus præcox.

§. XLVIII.

Ultimo non intactum relinquendum est, quod prompte unum alterumve abortum & partum præcocem prægressum, facili de causa, plures excipiant, nisi iterum gravidatæ fœminæ solicitam sui gerant curam. Per priores enim intempestivos enixus uteri tonus adeo infirmatus sæpe est, ut a levioribus stimulis facile gravius irritetur, & de novo conceptum embryonem excutiat. Aliquando etiam, post frequentes prægressos abortus, loco embryonum in fœminis, istos perpessis, molæ & varia concrementa sanguineo-fungosa concipi, & cum notabili hæmorrhagia excerni solent: ita, ut aliquando fœminæ e frequentia abortuum antecedentium steriles evadant. Atque hæc de theoria abortus & partus præcocis commemorasse sufficiant.

Emendanda.

pag. 4. linea 2. pro *iminens* lege *imminens*. pag. 9. dele totam lineam primam. pag. 10. linea 18. lege in *aquam* tepidam. pag. 12. §. 9. linea 7. lege *sed etiam ipsum tali*. pag. 16. §. 12. linea 4. pro *coucurrit* lege *concurrit*. pag. 22. lin. penultima pro *spacium* lege *spatium*.